

**ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ
ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Горбачевський В.Я., д.ю.н., доцент, заслужений юрист України, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПІ НАВС

Зaproвадження положень нового Кримінального процесуального кодексу вимагає осмисленої їх реалізації у процесуальній діяльності. Багато з запропонованих у КПК України новел на теперішній час опрацьовуються на практиці. Дотримання процедури кримінального провадження, запропонованої у новому КПК України, підвищує рівень захисту прав особи у кримінальному процесі, створює гарантії збоку державних органів неухильно дотримуватися законності при здійсненні процесуальної процедури.

Законність – це засада кримінального процесуального кодексу, сфера діяльності якої надзвичайно широка. Вона стосується всіх стадій та інститутів кримінального процесу, всіх його суб'єктів, поширюється на всі дії і процесуальні рішення, пронизує всі інші засади і значною мірою сприяє їх фактичній реалізації.

В кримінальному провадженні ця засада реалізується як вимога точного і неухильного застосування законів органами досудового розслідування, прокуратури, суду, дотримання(виконання) всіма іншими суб'єктами кримінального провадження, державними і недержавними установами й організаціями, посадовими особами, громадянами приписів Конституції України, законів і відповідних нормативних актів.

У правовій державі діє засада верховенства закону; органи влади створюються і функціонують на підставі закону. Законність – це правовий режим точного та неухильного додержання законів при здійсненні правозастосовної діяльності, одночасно є однією з гарантій встановлення істини у кримінальному провадженні та забезпечення захисту прав та свобод людини, шляхом дотримання єдиного порядку кримінального провадження у всіх кримінальних справах, процесуальної форми та передбаченої процедури, забезпеченні застосування закону. Рух кримінального провадження із однієї процесуальної стадії в іншу може здійснюватися лише на підставі закону і в суворо визначеній послідовності. У разі виявлення порушень закону забезпечується вжиття заходів щодо їх усунення.

У кримінально-процесуальному провадженні засада законності має свою специфіку, адже кримінальний процес, як діяльність органів досудового розслідування, прокуратури та суду, регламентований законом більш детально, ніж будь-який інший вид державної діяльності. Це обумовлено, зокрема тим, що на вище зазначені суб'єкти кримінального процесу покладено обов'язки здійснення кримінального провадження, для чого ці органи наділяються владними повноваженнями та правом застосування примусових заходів у випадках та порядку, прямо передбачених у законі, а також роз'яснення та забезпечення прав та законних інтересів усіх громадян, які беруть участь у судочинстві, та правильного здійснення ними своїх процесуальних обов'язків, що передбачено законом.

Засада законності вимагає дотримання положень всіх інших засад кримінального провадження загального характеру, але вона цим не обмежується, а потребує також застосування та виконання всіх норм кримінального та кримінально-процесуального закону, що застосовуються в кримінальному судочинстві, а також у необхідних випадках виконання норм інших галузей права.

За Конституцією України у кримінальному процесі визначено широке коло прав, зокрема кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його припинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника. Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину в ході кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом, має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, є вільною у виборі захисника своїх прав, а після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ

Конопельський В.Я., к.політ.н. доцент, начальник кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ

Диференціація та індивідуалізація виконання покарань є одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, що закріплені в ст. 5 КВК України. Без сумніву, що для з'ясування змісту диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк досить важливо визначитись з етимологічним значенням їх системоутворюючих ознак. Зокрема, в науці під диференціацією (фр. differentiation, від лат. differentia = відмінність) розуміють поділ чого-небудь на окремі різномірні частини, форми і ступені, а під індивідуалізацією – надання кому-, чому-небудь індивідуальних ознак, рис; здійснення чого-небудь різному стосовно неоднакових предметів, різних осіб, т.ін.

Таким чином, якщо узагальнити ці поняття, то під диференціацією та індивідуалізацією виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк слід розуміти створення на правовому та реалізація на організаційному